

WADY WYMOWY

Do najczęściej występujących wad wymowy wymagających interwencji logopedy zaliczamy te o charakterze zniekształcenia brzmienia głosek, oraz wszelkie zastępowanie głosek trudniejszych do wymówienia głóskami łatwiejszymi to:

Seplenienie to nieprawidłowa wymowa głósek s, z, c, dz, sz, ź, cz, dź, ś, ź, ć, dź. Najczęściej spotykamy nieprawidłową realizację głósek sz, ź, cz, dź, które są wymawiane jak ś, ź, ć, dź lub s, z, c, dz. Jedną z kilku odmian seplenienia jest *seplenienie międzyzębowe*. Pojawia się ono wówczas, gdy dziecko zaczyna wymawiać głóski s, z, c, dz to znaczy ok. 3-4 roku życia. Dziecko wymawia te głóski z językiem wsuniętym między zęby. Wada ta nie ustępuje samoistnie. Inną odmianą seplenienia jest *seplenienie boczne*. Charakteryzuje się ono nieprzyjemnym brzmieniem. Wśród przyczyn, które mogą powodować seplenienie wymienia się: nieprawidłową budowę narządów mowy, upośledzony słuch, nieprawidłowy zgryz, naśladownictwo, oraz niesprawność języka i warg, a także niektóre stany chorobowe górnych dróg oddechowych. Niektórzy specjaliści sądzą, że seplenienie międzyzębowe występuje wtedy, gdy dziecko źle połyka tzn. przy połykaniu wsuwa język między zęby. Nieprawidłowa budowa języka również przyczynia się do seplenienia (np. język duży, gruby, umięśniony, krótkie wędzidełko).

Ważną rolę w prawidłowym wymawianiu poszczególnych głósek odgrywa sprawność narządów artykulacyjnych: języka, warg, podniebienia. W najwcześniejszych okresach życia sama natura zapewnia rozwój sprawności aparatu mowy poprzez takie czynności jak: ssanie, żucie, połykanie. W późniejszych okresach, trening ten jest kontynuowany głównie poprzez samą czynność mówienia. Jeśli narządy mowy są mało sprawne trzeba je ćwiczyć, tak jak pianiści ćwiczą palce. Niejednokrotnie już sama gimnastyka artykulacyjna wystarczy do zlikwidowania wad wymowy. Ale przydaje się ona również dzieciom, u których nie stwierdzono rażących odchyłeń od normy. Większość z nich, bowiem mówi niedbale, nie otwiera dostatecznie ust, nie artykułuje wyraziście.

Nieprawidłową artykulację może także powodować nieprawidłowy zgryz i anomalie zębowe.

Znaczną rolę w dyslalii odgrywa upośledzenie słuchu. Ważne jest, kiedy została obniżona słyszalność. Jeżeli zaszło to w okresie kształtowania się mowy, wtedy dziecko ma duże kłopoty z właściwym odbiorem.

Głóski s, z, c oraz sz, ź, cz, dź, są zwykle zmiękczone.

Reranie- to nieprawidłowa realizacja głóski r. Głóska ta może być wymawiana jako l, j lub po prostu opuszczana. Wiadomo, że głóska r pojawia się stosunkowo późno w 4-5 roku życia, czasem dopiero w klasie pierwszej. Niektórzy rodzice zmuszają do przedwczesnego wymawiania tej głóski, każąc powtarzać wyrazy zawierające tę głóskę. Dziecko robi to na „siłę” pobudzając do drgania nie język, lecz języczek, czasem nawet wargi lub policzki. Wymienione wady: *r języczkowe, wargowe, policzkowe* wymagają wczesnej reedukacji, gdyż nie jest to zwykła zamiana fizjologiczna, ale patologiczna forma artykulacji.

Bezpośrednią przyczyną rerania jest niedostateczna sprawność ruchowa języka. Przy wymowie tej głóski język wykonuje drobne, subtelne ruchy wibracyjne. Jeżeli język będzie

gruby, o zbyt mocnym napięciu mięśniowym, lub przeciwnie- osłabionym, albo z wadą anatomiczną (krótkie wędzidełko) wiadomo, że ruchów tych nie wykona. Dlatego też dziecko szuka jakiegoś innego, zastępczego r.

Bezdzwięczność- polega na wymawianiu głosek dźwięcznych bezdzwięcznie, np. woda-fota, noga-noka, żaba-szapa, dzieci-cieci. Przyczyną bezdzwięczności jest zwykle zaburzenie słuchu fonematycznego. Słuch fonematyczny jest to zdolność precyzyjnego słyszenia i różnicowania dźwięków mowy. Dziecko musi wyodrębnić z potoku mowy wyrazy, a w wyrazach-sylaby, w sylabach-głoski, a także uchwycić kolejność głosek w wyrazie. Musi też odróżnić poszczególne głoski, a zwłaszcza dźwięczne od ich bezdzwięcznych odpowiedników. Dziecko z niedokształconym słuchem fonematycznym ma trudności w różnicowaniu wyrazów podobnych brzmieniowo: kasa-kasza, dama-tama, sok-szok, koza-kosa, domek-Tomek itp. Zaburzenie słuchu fonematycznego przede wszystkim utrudnia dokonywanie analizy i syntezy słuchowej wyrazów w znacznym stopniu warunkujących opanowanie umiejętności pisania i czytania.

Jąkanie jest jedną z często występujących wad mowy.

Polega ono na zaburzeniu płynności mówienia. Powstaje ono zwykle w wieku przedszkolnym a ujawnia się wtórnie lub nasila w okresie dojrzewania.

Objawy jąkania:

- powtarzanie dźwięków, sylab, słów, fraz,
- przeciąganie dźwięków,
- pauzy na początku wypowiedzi, w środku zdań, jak również w środku wyrazów
- wtrącanie do wypowiedzi dodatkowych słów lub dźwięków, nie mających żadnego sensu,
- grymasy twarzy oraz ruchy całego ciała (mruganie oczami, odchylanie głowy do tyłu, tupanie nogami itp.)
- unikanie kontaktu wzrokowego (nie patrzy na słuchacza, gdy ma kłopoty z wypowiedzeniem jakichś słów),

Wymienione wyżej to objawy jawne.

Natomiast ukryte to:

- unikanie mówienia,
- unikanie niektórych sytuacji (rozmowa przez telefon, odpowiadanie w klasie, publiczne wystąpienia itp.),
- izolowanie się od świata zewnętrznego.

W pracach poświęconych jąkanii wymieniane są różne jego przyczyny:

- silne wstrząsy emocjonalne,
- szok nerwowy towarzyszący urazom fizycznym (upadek, pobicie),
- forsowne przestawianie dziecka leworęcznego na praworęczność,
- nowe układy sytuacji życiowych (początkowy okres w przedszkolu, szkole itp.),
- obniżona sprawność motoryki małej i dużej,
- opóźniony rozwój mowy,
- dziedziczność,
- długotrwały lęk, stres, niepokój.

Należy odróżnić jąkanie chroniczne od jąkania fizjologicznego lub inaczej rozwojowego, które jest normalnym zjawiskiem rozwojowym i na ogół w krótkim czasie zanika samoczynnie. Może jednak ulec utrwaleniu i wtedy przekształca się w trudną do usunięcia wadę wymowy. Dzieje się tak wskutek niewłaściwej postawy rodziców wobec zaistniałego jąkania,

a szczególnie ich nadmiernej wrażliwości i koncentracji na mowie dziecka, poprawiania go itp. Dlatego, zaistniałe zjawisko traktować należy jako przejściowe, nie zwracać na nie uwagi i nie rozmawiać o nim przy dziecku. Jąkanie rozwojowe ustępuje równie nagle, jak się pojawia.

Zaburzenia i wady wymowy w znacznym stopniu utrudniają osiągnięcie sukcesów w szkole. Prawie wszystkie dzieci z zaburzeniami wymowy mają kłopoty w nauce, w szczególności w nauce czytania i pisania. Dziecko źle wymawia poznawane głoski, źle nazywa i zapisuje litery, a potem źle je odczytuje. Kiedy materiał szkolny nie jest jeszcze zbyt obszerny, dziecko radzi sobie, zastępując w wyrazach i prostych zdaniach jedne głoski innymi.

W miarę poszerzania słownictwa o nowe, nieznane wyrazy, zaczynają pojawiać się agramatyzmy i trudność z prawidłową budową zdań.

Dzieci z zaburzeniami mowy osiągają w szkole wyniki zazwyczaj poniżej swoich możliwości. Niewyrównane w porę niedobory mowy osłabiają wydolność umysłową dziecka, wpływają ujemnie na jego stosunek do nauki, szkoły i kolegów.

Warto zastanowić się również nad tym, jaka jest rola rodziny w kształtowaniu mowy dziecka. Jest na pewno nieoceniona, gdyż przyszłość każdego człowieka zaczyna się w rodzinie.

Niezwykle istotną kwestią jest świadoma praca rodziców nad rozwijaniem mowy dziecka prowadzona w różnorodny sposób. Mogą to być: rozmowy, czytanie książek, wspólne oglądanie ilustracji, gry językowe.

Jest to także proste poprawianie błędów w wymowie dziecka i dostarczanie mu prawidłowych wzorów wymowy.